

CEZA MUHALEMESİNDE SON KARAR (HÜKÜM) DEVRESİ

Final Judgment Phase in Criminal Procedure

Ahmet GÖKCEN*

Öz

Ceza muhakemesinde; delillerin ikame edilmesi, tartışılması ve nihayet son sözün sanık veya sanıklara verilmesinden sonra mahkemenin; başkanın idaresinde duruşmada ileri sürülüp tartışılmış delillerden edineceği vicdani kanaate göre iddianamede gösterilen suçta ve bu suçun sanığı bulunan kişilere hasredilecek bir hüküm vermek (son karar) üzere müzakereye çekilmesi ile başlayan, hükmün verilmesi, verilen hükmün (son karar) tefhimi ile sona eren kovuşturmanın devresine “son karar (hüküm) devresi” denmektedir. Bu çalışmada da ceza muhakemesinde hüküm devresi ayrıntılı olarak anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hüküm, Son Karar, Ceza Muhakemesi, Hakim, Gerekçeli Karar.

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuk Ana Bilim Dalı Başkanı, ORCID: 0000-0002-0849-7432, ahmet.gokcen@marmara.edu.tr.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 30.10.2024.

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 30.12.2024.

Atıf/Citation: Gökçen, Ahmet. “Ceza Muhakemesinde Son Karar (Hüküm) Devresi.” *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, no. 2 (2024): 1146-1175.

“Bu eser, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.”

Abstract

In criminal procedure, after the submission and discussion of the evidence, and finally after the last word has been given to the defendant or defendants, the court, under the direction of the presiding judge, is called the “final decision (judgment) phase”, which starts with the deliberation of the court to render a verdict (final decision) specific to the crime shown in the indictment and the persons accused of this crime, according to the conscientious opinion to be obtained from the evidence put forward and discussed in the hearing, and ends with the pronouncement of the verdict (final decision). In this study, it is attempted to explain the final judgment phase in criminal procedure in detail.

Keywords: Judgment, Verdict, Criminal Procedure, Judge, Reasoned Decision.

I. TANIM, TERİM

Anayasalarda temel hak ve hürriyetler ile devletin rejimi düzenlenir. Anayasada düzenlenen hak ve hürriyetleri ihlal eden ya da devletin müesses nizamına yönelik davranışlardan hangilerinin suç olduğunu ve müeyyidelerini ise ceza kanunları gösterir. Devlet, toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal örgütlü bir milletin oluşturduğu hükmi (tüzel kişi) şahıstır. Bir devletten bahsedebilmek için bu yapının; yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç temel fonksiyonu haiz olması ve bunları icra edecek güce sahip bulunması gerekir.

Devlet, suçların işlenmesini; yasama organının çıkardığı kanunlar vasıtasıyla yürütme organı (idare) eliyle önlemeye çalışır, bu faaliyetler sonucu birçok suç, daha işlenmeden önlenir. Bu anlamda yürütme organının görevi suçun işlenmesinin önlenmesidir. Ancak yine de suç işlenir.¹ İşlenmiş suç, işlenmemiş hale getirilemeyeceği için suç işlendikten sonra Devletin görevi, suçun failini bulup adil bir muhakeme yaparak kişiyi kusuruyla orantılı olarak cezalandırmak, mağdur veya suçtan zarar görenlerin mağduriyetini veya zararını gidermek suretiyle bozulan kamu düzenini yeniden tesis ederek yargı organı vasıtasıyla

¹ Bkz: Ahmet Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 31 vd.

adaleti sağlamaktır. Başka bir anlatımla işlenmiş suçların aydınlatılması görevi yargı organına aittir.²

İşte bir suçun³ işlenip işlenmediği, işlenmişse kim ya da kimler tarafından işlenmiş olduğu ve müeyyidesinin ne olacağı konusunda istisnalar dışında⁴ CMK'ya göre gerçekleştirilen iddia, savunma ve yargılama niteliğindeki bir dizi faaliyete⁵ ceza muhakemesi, bununla ilgilenen hukuk dalına da Ceza Muhakemesi Hukuku denir.⁶

II. CEZA MUHAKEMESİNİN YÜRÜYÜŞÜ

5271 sayılı CMK'nın düzenlemesine göre, ceza muhakemesi soruşturma ve kovuşturma evresi olmak üzere iki safhaya, bu safhalar da kendi içlerinde çeşitli

² Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 31 vd.

³ Suç olarak düzenlenmemiş ancak kabahat sayılan fiillere ilişkin muhakeme ise kural olarak Kabahatler Kanunu ve CMK'ya göre yürütülür.

⁴ Milletvekillerinin, hakim ve savcıların ve bütün kamu görevlilerinin görev suçları ile ilgili soruşturma ve yargılama usulü, bu istisnalar arasında zikredilebilir.

⁵ Kişinin suçu işlendiğine ilişkin yeterli delil elde edildiğinde Cumhuriyet savcısı, şüphelinin suçu işlediği görüşünü ileri sürer. Buna "iddia" denilir. İddianın yöneltildiği şüpheli ve şüphelinin müdafii tarafından iddiaya karşı verilen cevaplar ise "savunma" olarak adlandırılır. Daha sonra mahkemece, iddia ve savunma makamlarının görüşlerinin sentezi yapılarak maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılır ve bir hüküm tesis edilir. Bu faaliyet ise "yargılama" olarak adlandırılır. Bkz. Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (İstanbul: Beta Yayınevi, 2017), 4.

⁶ Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 31 vd; Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022) s. 27 vd; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 4; Veli Özer Özbek vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), s. 37; Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), 2.

devrelere ayrılır.⁷ Soruşturma evresi, basit şüphes⁸ oluşturacak tarzdaki delile dayalı suç haberinin alınmasıyla başlar (m.160), iddianamenin kabulü ile sona erer (m. 2/1-e).

5271 s.lı CMK; mülga 1412 s.lı CMUK'dan farklı olarak, soruşturma evresinde, kural olarak bütün yetkiler savcıda toplanmış olduğundan soruşturma evresi bir bütündür. Bu sebeple yeni sistemde, -CMUK'da olduğu gibi- kolluk araştırması, savcı araştırması şeklinde bir ayırım yapılmaz.⁹

Soruşturma evresi içerisinde değerlendirilen "ara muhakeme devresi"nden de bahsedilmelidir. Kanunda dava açmak için gerekli bütün hususlar mevcut olduğunda, savcı bir iddianame düzenleyip bunu yetkili ve görevli mahkemeye gönderir. Doktrinde bu anda başlayan ve iddianamenin kabulüne kadar devam eden "ara muhakeme" diye isimlendirebileceğimiz ayrı bir safhadan isabetli olarak söz edilir (m.174).¹⁰

⁷ Belirtelim ki CMK'nın 158/6'ncı maddesindeki; "ihbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilemez" hüküm dikkate alınarak "soruşturmaya yer olmadığına dair karar" (SYOK) verilen hallerle sınırlı olmak üzere bir "soruşturma öncesi evre"den de bahsetmek gerekir. Bkz: Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 70 vd.

⁸ Şüphenin derecesini tayinde, eldeki deliller belirleyici olmaktadır. Basit şüphes, şüphenin en hafif derecesidir. Kriminalistik biliminin verilerine göre, fiilin soruşturulabilir bir nitelik arz etmesi halinde, "basit şüphes"nin varlığından söz edilir. Bu ise ancak belli ve somut olayların bu fiilin suç olduğu yolunda bir şüphes ortaya koyması ile mümkündür. Olaylara dayanmayan ve sadece basit bir tahminden ibaret bulunan, ya da akla ve mantığa aykırı olan (gölgemi çaldılar şeklindeki bir ihbarda olduğu gibi) iddialarda basit şüphenin varlığından bahsetmek mümkün değildir. Bu hal CMK'nın 160 ncı maddesinde "(...) bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez" şeklinde ifade edilmiştir. Burada basit şüphes adeta tarif edilmektedir. Gbi. bkz. Ahmet Gökçen, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma (Özellikle Telefonların Gizlice Denetlenmesi)*, (Ankara: 1994), 68 vd.

⁹ Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 575 vd.

¹⁰ Bahri Öztürk vd., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 598; Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 575 vd.; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 518. Doktrinde Yenisey-Nuhoğlu bu evreyi "ara soruşturma" olarak adlandırmaktadır.

İddianamenin kabulüyle başlayıp (m. 175), yargılama neticesinde verilen hükmün¹¹ kesinleşmesine kadar devam eden safhaya ise “kovuşturma evresi” denir (m.2/1, f). Eğer hüküm mahkumiyet yönünde ise kesinleşme ile birlikte infaz aşamasına geçilir. Kovuşturma evresine geçilmesi ile iş; savcının sorumluluğundan çıkıp ihtilafı çözecek mahkemeye intikal etmiş olur. Kovuşturma evresi; “duruşma hazırlığı, duruşma, hüküm (son karar) ve kanun yolları (denetim muhakemesi)” evrelerinden meydana gelir. 1412 sayılı CMUK’dan farklı olarak CMK’nın 2’nci maddesindeki tanıma göre kanun yolları süreci de kovuşturma evresine dahildir.

Bilindiği gibi, suç haberinin alınmasıyla birlikte konu hemen mahkemeye intikal etmez. Öncelikle suç haberinin ciddi olup olmadığı araştırılır ki, bu araştırmanın yapıldığı evre soruşturma evresidir. Soruşturma evresinin en yetkili organı olan savcılık makamı, suç haberinin ciddi olmadığı kanaatine varırsa, uygulamada “takipsizlik” denilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verir (m. 172).¹² Böylece ceza muhakemesi daha soruşturma evresinde sonlanmış olur. Buna karşılık delilleri toplayıp değerlendiren savcılık, suçun işlendiğine ilişkin şüphelerin yeterli düzeye ulaştığını düşünürse, kamu davasını açar. Savcılık makamı bütün bu işlemleri yaparken şüphelinin haklarını korumakla da mükelleftir (m. 160/2).¹³

Kanunda dava açmak için gerekli bütün hususlar mevcut ise savcı bir iddianame düzenler ve bu iddianame, yetkili ve görevli mahkemeye gönderilir. Bu andan itibaren ara muhakeme diye isimlendirebileceğimiz yeni bir safha başlar. Ara muhakeme esnasında iddianamenin mahkeme tarafından değerlendirilip on

Bkz; Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), 570.

¹¹ “Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı” hükmüdür. (m. 223/1).

¹² CMK’nın 172 nci maddesinin ilk fıkrasında da belirtildiği üzere Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hallerinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verir.

¹³ Öztürk vd., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 42; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 494; Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 69 vd; Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 637.

beş gün içinde kabul ya da iadesine karar verilir. On beş gün içerisinde iade edilmeyen iddianame, kabul edilmiş sayılır (m.174).

Yetkili mahkemenin iddianameyi kabulü ile ceza muhakemesinin kovuşturma evresi başlar. Kovuşturma iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade etmektedir (m. 2/1-f).

Kovuşturma evresi; duruşma hazırlığı, duruşma, hüküm ve kanun yolları devresi olarak dört başlık altında incelenebilir. Bu sebeple yaptığımız açıklamalar, CMK'nın 282/1'inci maddesi hükmü gereğince Bölge Adliye Mahkemelerinin Ceza Dairelerinde yapılan yargılamalar¹⁴ bakımından da geçerlidir.¹⁵

Kovuşturma evresinde özellikle de duruşma devresinde mahkeme tarafından iddia ve savunmanın ışığında yargılama yapılır ve muhakeme bir hükümlerle sona erer (m.223). Bunu, kural olarak denetim muhakemesi, şayet kurulan hüküm mahkûmiyet yönünde ve kesinleşmişse ise, infaz aşaması takip eder.

İfade edelim ki makalemiz kovuşturma evresinin sonunda mahkeme tarafından verilen "hüküm verme" süreci ile ilgilidir

¹⁴ Bu vesileyle belirtelim ki Bölge Adliye Mahkemesi Ceza Dairelerinde savcılık müessesesinin etkin bir biçimde yer almaması yerinde değildir.

¹⁵ Nitekim CMK'nın BAM'ne ilişkin hükümlerin yer aldığı 282'nci maddesinin 1'inci fıkrasında "Duruşma açıldığında aşağıda gösterilen istisnalar dışında bu Kanunun duruşma hazırlığı, duruşma ve karara ilişkin hükümleri uygulanır a) Duruşma, bu Kanunun öngördüğü genel hükümlere göre başladıktan sonra görevlendirilen üyenin inceleme raporu anlatılır. b) İlk derece mahkemesinin gerekçeli hükmü anlatılır. c) İlk derece mahkemesinde dinlenen tanıkların ifadelerini içeren tutanaklar ile keşif tutanakları ve bilirkişi raporu anlatılır. d) Bölge adliye mahkemesi duruşma hazırlığı aşamasında toplanan delil ve belgeler, yapılmışsa keşif ve bilirkişi açıklamalarına ilişkin tutanak ve raporlar okunur. e) Bölge adliye mahkemesi duruşmasında dinlenilmeleri gerekli görülen tanık ve bilirkişiler çağrılır. f) Sanık, müdafii, katılan ve vekilinin davetiye tebliğ edilmesine rağmen duruşmaya gelmemesi hâlinde duruşmaya devam edilerek sanığın sorgu tutanakları anlatılmak suretiyle dava yokluklarında bitirilebilir. Ancak, 195 inci madde hükümleri saklı kalmak üzere, sanık hakkında verilecek ceza, ilk derece mahkemesinin verdiği cezadan daha ağır ise, her hâlde sanığın dinlenmesi gerekir" denilmektedir.

III. CEZA MUHALEMESİNDE SON KARAR (HÜKÜM) DEVRESİ

A. Genel Açıklamalar, Hüküm, Karar

Ceza muhakemesinde; delillerin ikame edilmesi, tartışılması ve nihayet son sözün sanık veya sanıklara verilmesinden sonra mahkemenin; başkanın idaresinde duruşmada ileri sürülüp tartışılmış delillerden edineceği vicdani kanaate göre iddianamede gösterilen suçta ve bu suçun sanığı bulunan kişilere hasredilecek bir hüküm vermek (son karar) üzere müzakereye çekilmesi ile başlayan, hükmün verilmesi, verilen hükmün (son karar) tefhimi ile sona eren kovuşturmanın devresine “son karar (hüküm) devresi” denmektedir.¹⁶

Bilindiği gibi ceza muhakemesi iddia, savunma ve yargılama niteliğindeki bir dizi faaliyete denir. Burada hâkim veya hâkimler; iddia ve savunmanın duruşmada ileri sürülüp tartışılmış delillerden edineceği vicdani kanaate göre bir sonuca ulaşır. Bazı hallerde iddia ve savunma aynı tezi ileri sürmüş olsa da mahkeme bununla bağlı değildir, tezi değerlendirerek bir sonuca varır. Başka bir anlatımla ceza muhakemesi sistemimizde hüküm kolektif bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkar.

CMK'nın Duruşmanın sona ermesi ve hüküm başlıklı 223'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında; “Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükümdür” denilmektedir. Bunların dışında verilen bir

¹⁶ Öztürk vd., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 646 vd; Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 608 vd; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 827 vd; Doğan Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 452 vd; Bahri Öztürk vd., *Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2024), 692; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 546; Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 608 vd; Murat Balcı, *Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), 7 vd; Uğur Ersoy, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 760 vd; İhsan Baştürk, *Hükmün Açıklanmasının Ertelenmesi*, (Ankara: Bilge Yayınevi, 2021), 14 vd; Günal Kurşun, *Ceza Muhakemesinde Hüküm*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 23 vd.

karar, hüküm niteliği taşımaz¹⁷ ve bu sebeple de istinaf veya temyiz kanun yolunun konusunu oluşturmaz.¹⁸

Hüküm, Arapça asıllı bir kelime olup konumuzla ilgili anlamı; “karar, bir dava veya meseleyi dinleyip iyice tahkik ve muhakeme ettikten sonra verilen kat’i karar ve netice” anlamlarına gelmektedir.¹⁹ Doktrinde; “hüküm” yerine “son

¹⁷ Mesela “tefrik” kararı hüküm değildir. Bu sebeple tefrik kararı, istinaf ve temyiz edilemez: “Sanıklar hakkında Nitelikli Hırsızlık, Resmi Belgede Sahtecilik, Rüşvet Almak, Vermek ve Aracılık Etmek Suçlarından Verilen Hükümlere Yönelik Katılan Vekilleri ile Şikayetçi Adalet Bakanlığı Vekilinin Temyizleri Bakımından; Ön inceleme bölümünün (2) numaralı paragrafında belirtilen nedenlerle hüküm niteliğinde olmayan tefrik kararının temyizi mümkün olmadığından temyiz istemlerinin 5271 sayılı Kanun'un 298 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca reddine karar verilmiştir” (Yar. 11. CD, E. 2023/2007, K. 2023/6491, 26.09.2023). Ayrıca bkz: Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 452.

¹⁸ “Sanık hakkında, adam öldürme suçundan 13.01.2005 gün ve 2004/192 esas, 2005/4 karar sayılı mahkumiyet kararının verildiği, kararın sanık vekilince temyiz edildiği, Yarg. Cum. Başsavcılığınca, lehe kanun hükümlerinin uygulanması yönünden değerlendirme yapılması ve duruşma yapılarak yeniden karar verilmesi için dava dosyasının mahkemesine iade edildiği, mahkemesince, 23.08.2005 gün ve (...) sayısı ile, yeniden hüküm kurulmasına yer olmadığına, karar verildiği, bu kararın vekilince temyiz edildiği cihetle 13.01.2005 günlü kararın ortadan kalktığı ve temyiz incelemesine tabi olamayacağı, 23.08.2005 günlü kararın hüküm sayılan ve temyiz yasa yoluna tabi kararlardan olmadığı anlaşıldığından; CMK.nun 223.madde kapsamında hüküm sayılan yeni bir karar verilmesi için, temyiz, incelemesi yapılmayan dosyanın mahkemesine gönderilmek üzere” (Yar. 1. CD, 4780/4629, 31.10.2006; “Sanık müdafininin temyizinin, kararın CMUK.nun 253. (CMK.nun 223.) maddesinde tanımlanan davayı sonuçlandıran bir hüküm niteliği taşımayan ve dolayısıyla temyizi olanaklı olmayan “Vergi Usul Kanununa aykırılık suçundan suç duyurusunda bulunulmasına” ilişkin bölümüne yönelik olduğu anlaşılmalı; sanık müdafininin temyiz isteminin CMUK.nun 317.maddesi uyarınca (REDDİNE).” (Yar. 8. CD, 2779/7369, 09.10.2006).

¹⁹ Bkz: Hayat Büyük Türk Sözlüğü, Hayat Yayınları, İstanbul, btbd. s. 542; Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 609 vd.

karar” teriminin de kullanıldığı görülmektedir.²⁰ Ceza muhakemesinde “hüküm” kavramı üzerine çeşitli tanımlar yapılmıştır.²¹

CMK'daki düzenlemelere bakarak hükmü; “ceza davasına konu uyuşmazlığı esastan veya usulden çözen, yargılamayı sonlandıran ve istinaf veya temyize tabi olan; beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi, davanın düşmesi ve adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı şeklinde çeşitleri bulunan nihai karar olarak tanımlayabiliriz.²²

Hükümlerin tamamı kanun yoluna tabi değildir. Bazıları verildikleri anda kesindir.²³ Bu hükümlere *kesin hüküm* denir.²⁴ Hüküm, olağan kanun yoluna tabi ise bu süreç sonuçlandığında kesinleşir.²⁵ Buna *kesinleşmiş hüküm* denir. Kanun

²⁰ Öztürk vd., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 645 vd; Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 608 vd; Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 805, Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 558; Balcı, *Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri*, 12 vd; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 857; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 430, 439; Hakan Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Eskişehir: Nisan Kitabevi, 2023), 442; Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 671.

²¹ Öztürk, “Delillerin dinlenmesinden ve nihayet son sözün sanığa verilmesinden sonra, mahkemenin, duruşmada ileri sürülüp tartışılmış delillerden edineceği kanaate göre (m. 217/1), yalnız iddianamede beyan olunan suçta ve bu suç şüphesi altında bulunan sanığa hasredilerek (m. 225) verilecek karar hükmüdür. Bkz: Öztürk vd., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 645; Ayrıca bkz: Koray Doğan, “Ceza Muhakemesinde Hüküm”, *Ceza Hukuku Dergisi*, no. 7 (2008): 172 vd.

²² Hükümle birlikte hâkim artık davadan elini tamamen çeker, dava ile ilgili yanlış yapmış olduğunu fark etse bile, bu hüküm üst mahkeme tarafından bozulmadığı sürece, dosyayı ele alamaz, dosyanın içine girerek dava ile ilgili karar alamaz, hükmü değiştiremez. Mustafa Artuç ve Tahir Hırslı, *Hüküm Kurma Esasları*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2011), 4 vd; Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 610.

²³ Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 610; Ayrıca bkz. Ahmet Hulusi Akkaş, *Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016), 70 vd; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 709.

²⁴ Bkz: CMK. m 272, 5320 s.lı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Geçici m. 2.

²⁵ Bazı yargı mercileri, mahalli mahkemelerin veya istinaf mahkemesi kararlarını doğru bulduklarında “onama” kararı verebilmektedir. Belirtelim ki mahkemelerin verdiği kararların onanmaya ihtiyacı yoktur. Doğrusu “istinaf veya temyiz davasının esastan reddi” olmalıdır.

yoluna başvuru hakkı olan kişi, başvuru hakkını kullanmazsa veya kullanmasına rağmen bu haktan vazgeçerse hüküm kesinleşir.

Karar; bünyesinde hükmü de barındıran bir üst kavram, genel bir terimdir. Her hüküm bir karardır ancak her karar, "hüküm" niteliği taşımaz. Anayasada; "karar" kelimesi, kimi zaman hükmü de kapsayacak şekilde geniş anlamda kullanılmış (Ay m. 138/4), bazen de karar yerine "hüküm" denilmiştir (Ay m. 138/1). Kararın CMK'da tanımı yapılmamıştır. CMK'nın 223'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında hüküm olduğu belirtilenler dışında, uyuşmazlıkla ilgili mahkemece ulaşılan her sonuca "karar" demek mümkündür.²⁶

B. Hükümün Konusu, Fiili Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi, Suçun Niteliğinin Değişmesi, Ek Savunma Hakkı (m. 224-226)

Hâkim iddia ve savunmanın duruşmada ileri sürdüğü ve tartışılmış delillerden edineceği vicdani kanaate göre bir sonuca ulaşır.

Hükümün konusuna ilişkin düzenleme CMK'nın 217'nci maddesindedir. Bu maddenin birinci fıkrasına göre hâkim, "kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere" dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir. Bu husus delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkesi olarak adlandırılır.²⁷ Ancak hemen belirtelim ki "Yüklenen suç, ancak hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir" (m, 217/2).

CMK'nın 225'inci maddesinde; "(1) Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suçla ilişkin fiil ve faili hakkında verilir. (2) Mahkeme, fiilin nitelendirilmesinde

²⁶ Gökçen vd., Ceza Muhakemesi Hukuku, 611; Karakehya, Ceza Muhakemesi Hukuku, 442.

²⁷ Öztürk vd., Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 646; Gökçen vd., Ceza Muhakemesi Hukuku, 282 vd; Yenisey ve Nuhoğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 820; Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 827 vd.; Soyaslan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 430 vd; Şahin ve Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku, 546.

iddia ve savunmalarla bağlı değildir" denilmektedir.²⁸ Şu halde hakim, kararını iddianamede anlatılan olay, unsurları gösterilen suç ve faili hakkında vermelidir.²⁹

Belirtelim ki iddianame gösterilen suçun hukuki niteliği müzakere esnasında değişirse (iddianamede hırsızlık olarak tavsif edilmiş olan fiilin sonradan dolandırıcılık olduğu anlaşılırsa) sanık bu durumdan haberdar edilip savunmasını yapabilecek bir halde bulundurulmadıkça iddianamede unsurları ve sevk maddesi gösterilenden başka bir suç ile cezalandırılmaz.

Cezanın artırılmasını veya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektirecek haller³⁰ ilk defa duruşma esnasında ortaya çıkarsa usul ekonomisi

²⁸ "İzmir C, Başsavcılığı'nca düzenlenen ... tarihli iddianamede hükümlü ... hakkında "suç üstlenme" suçundan dava açıldığına dair bir anlatım ve sevk maddesi bulunmadığı gözetilmeden, CMK'nun 225/1. maddesi uyarınca "hüküm ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve fail hakkında verilir" şeklindeki düzenlemeye aykırı olarak, açılmayan davadan ek savunma hakkı verilerek hüküm kurulması" (Yar. 8. CD, E. 2019/13085, K. 2019/14935, 12.12.2019).

²⁹ Hükümün sadece iddianamede belirtilen fiil ve fail hakkında verilmesi kuralı adil yargılama ilkesi ile bağlantılıdır. Adil bir yargılamadan bahsedebilmek için sanığa isnat edilen suçların bilinebilir olması ve savunma hakkının tam olarak kullanılabilmesinin sağlanması gerekir. Hükümün konusunun iddianameyle sınırlanması ile sanık kendisine isnat edilen suçun ne olduğunu önceden öğrenme ve buna göre savunmasını hazırlama imkânına sahip olmaktadır. Eğer mahkeme duruşmada sonradan ortaya çıkan bir suç hakkında karar verirse savunma hakkı kısıtlanır. Zira sanık yargılama boyunca ne ile karşı karşıya geleceğini tam olarak öngöremeyecek ve savunmasını yeterli ve etkili şekilde hazırlayamayacaktır. Bkz. Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 611.

³⁰ Cezanın artırılmasını veya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektirecek haller "Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamede kasten yaralama suçundan sanık hakkında TCK'nun 29. maddesinin uygulanması istenilmiş, atılı suç ve sevk maddeleri uyarınca savunmasını yapan sanığın iddianamede kanuni unsurları gösterilen kasten yaralama suçundan cezalandırılmasına karar verilmiştir. Görüldüğü üzere, CMK'nun 226 . maddesinde öngörüldüğü biçimde suçun hukuki niteliği değişmemiş, sanık hakkında uygulama şartları gerçekleşmediği için uygulanmayan TCK'nun 29 . maddesiyle cezanın artırılmasını gerektiren başka bir durum da ilk kez duruşmada ortaya çıkmamıştır. Sanık hakkında düzenlenen iddianamede yanılı ile sanık hakkında uygulanması istenen bir indirim hükümünün sanık aleyhine olacak şekilde uygulanmaması sanığa ek savunma hakkı verilmesini gerektirmeyecektir. Bu bağlamda sanık TCK'nun 29. maddesinin mahkemece uygulanıp uygulanmayacağı yönünden duruşmanın başından beri savunma yapma imkânına sahip olmuştur. Dolayısıyla savunma hakkının

gereği yeni bir iddianame hazırlanması yerine sanığa ek savunma hakkı verilmesi yeterli olacaktır.³¹

CMK'ya göre suçun niteliğinin değişmesine ilişkin bildirimler, varsa bu müdafie yapılmaktaydı (m.226/4). Bu bildirim doğrudan sanığa değil de müdafie yapılması, savunma hakkının ihlali sonucunu doğurabilmekte idi. Bu sebeple düzenleme eleştirilmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de 05/04/2024 tarihli RG'de yayımlanan kararıyla³² bu hükmü iptal etmiştir.³³

sınırlandırılması söz konusu olmayıp sanık hakkında TCK'nun 29 . maddesinin uygulanmaması nedeniyle ayrıca ek savunma hakkı vermeyen Yerel Mahkeme hükmünde usul ve kanuna aykırılık bulunmamaktadır. Nitekim Ceza Genel Kurulunun 17.12.2013 tarihli ve 1479-611 Sayılı kararında da aynı sonuca ulaşılmıştır. Bu itibarla, haklı nedene dayanan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazının kabulüne, Özel Daire bozma kararının kaldırılmasına, hükmün esasına ilişkin inceleme yapılmak üzere dosyanın Özel Daireye gönderilmesine karar verilmiştir". (Yar. CGK, E. 2019/443, K. 2021/327, 01.07.2021). Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: Zahit Yılmaz, *Hükmün Konusunun Belirlenmesinde Mahkemenin Yetkisi ve Ek Savunma Hakkı*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 256.

³¹ CMK'nın "Suçun niteliğinin değişmesi" başlıklı 226 ncı maddesi; "(1) Sanık, suçun hukuki niteliğinin değişmesinden önce haber verilip de savunmasını yapabilecek bir hâlde bulundurulmadıkça, iddianamede kanunî unsurları gösterilen suçun değindiği kanun hükmünden başkasıyla mahkûm edilemez. (2) Cezanın artırılmasını veya cezaya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektirecek hâller, ilk defa duruşma sırasında ortaya çıktığında aynı hüküm uygulanır. (3) Ek savunma verilmesini gerektiren hâllerde istem üzerine sanığa ek savunmasını hazırlaması için süre verilir" "(4) Yukarıdaki fıkralarda yazılı bildirimler, varsa müdafie yapılır. Müdafii sanığa tanınan haklardan onun gibi yararlanır" şeklindedir.

³² CMK'nın 226 ncı maddesinin 4'üncü fıkrası hükmü, Anayasa Mahkemesi'nin 22/2/2024 t. ve E: 2023/163, K: 2024/57 s.lı Kararı ile iptal edilmiştir.

³³ Anayasa Mahkemesi'nin iptal gerekçesinde şu açıklamalar mevcuttur: " (...) Ceza muhakemesi hukuku sistemine bakıldığında feragat edilmesi mümkün olan adil yargılanma güvencelerinden olan duruşmada bizzat hazır bulunma ve bizzat savunma yapma haklarından ilk savunma yönünden feragat edilebilmesi imkânı tanınmamışken ek savunma hakkı yönünden tam aksi yönde sanığın bu haktan feragat edip etmediğine dahi bakılmaksızın savunmanın müdafii vasıtasıyla yapılması yeterli görülmüştür. Hâlbuki yargılama sırasında değişen isnada karşı sanığın savunma hakkı kapsamında ortaya çıkan menfaatlerinin ilk isnada karşı savunma yapma hakkı çerçevesinde ortaya çıkan menfaatten daha az olduğu söylenemez. Hatta verilecek cezanın artması ve daha ağır bir suçtan mahkûmiyet ihtimalinin ortaya çıktığı hâllerde ek savunma hakkı kapsamında ortaya çıkan menfaatin daha fazla olduğu bile söylenebilir. Öte yandan bazı durumlarda isnadın niteliğinde yapılan değişikliğin isnadın sebebinde de değişikliğe yol

İptal kararı üzerine kanun koyucu 14/11/2024 t.li ve 7532 sayılı Kanununun 16 maddesi ile 226'ncı maddenin 4'üncü fıkrasına üçüncü bir cümle ekleyerek ortaya çıkan haksızlığı gidermiştir. Yeni getirilen son cümle şöyledir: “Sanığın dosyada var olan son adresine bildirim yapılamaması veya bildirime rağmen duruşmaya gelmemesi halinde müdafie yapılan bildirimler yeterli kabul edilir”.

İfade edelim ki sanığa ek savunma hakkı tanınmadıkça cezanın ağırlaştırılması yoluna gidilemez (m. 226/2).³⁴ Ek savunma verilmesini gerektiren hâllerde talep üzerine sanığa ek savunmasını hazırlaması için süre de verilmelidir (m. 226/3). Görüldüğü gibi burada sanığa ek savunma hakkı verilerek mahkemeye de değişen suç vasfını dikkate alarak karar verme imkanı sağlanmaktadır. Bu

açabileceği, isnadın sebebine ilişkin bilgi konusunda ise sanığın en iyi konumdaki kişi olduğu açıktır. İsnadın niteliğinde yapılacak değişiklikten sanığın haberdar olmaması ve yargılamaya katılamaması ise olayı en iyi bilebilecek durumda olan sanığa, mahkemenin vereceği kararı etkileme imkânının sunulmaması anlamına gelecektir. Kural, ek savunma hakkı yönünden sanığın bu haktan feragat edip etmediğine bakmaksızın savunmanın müdafii vasıtasıyla yapılmasını yeterli görmüş, hatta sanığa isnadın dahi bildirilmesine gerek görmemiştir. İsnadın hukuki niteliğinde meydana gelen değişiklik konusunda sanığın müdafiiine bildirim yapılmasının öngörülmesi, müdafiiin hukuki konuda teknik bilgiye sahip olması nedeniyle makul görülebilir. Ancak sanığın müdafii tayin etmiş olması, kendisini bizzat savunma hakkında vazgeçtiği anlamına gelmediği gibi isnadı öğrenme hakkında feragat ettiği anlamına da gelmez. Kural, isnatta değişiklik meydana geldiği durumlarda buna ilişkin bildirim müdafiiye yapılmasına, duruşmada hazır bulunma ve savunma haklarının müdafii tarafından kullanılmasına ve bu şekilde isnat değişikliğine ilişkin savunması alınmadan sanık hakkındaki davanın bitirilebilmesine imkân tanımaktadır. Ancak kural, sanığın anılan haklarından feragat etmediğini öne sürmek suretiyle yeniden değerlendirme yapılmasına dair herhangi bir güvence sunmamaktadır. Böylece kural, sanığa isnatta meydana gelen değişikliğe ilişkin olarak mahkemenin vereceği kararı etkileme imkânı sunmamakta, adil yargılanma hakkına, meşru amaca ulaşma bakımından gerekli olmayan ve orantısız, bu itibarla ölçüsüz bir sınırlama teşkil etmektedir. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 36. maddesine aykırıdır. İptali gerekir”.

³⁴ “Sanıklar hakkında bir kez 227/2. maddesi gereğince cezalandırılması istemiyle kamu davası açıldığı halde ek savunma hakkı tanınmadan aynı Kanun maddesi gereğince iki ve üç kez hüküm kurularak, CMK'nın 226. maddesine aykırı davranılması” (Yar. 18. CD, E. 2017/4356, K. 2017/12474, 07.11.2017); Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: Kurşun, *Ceza Muhakemesinde Hüküm*, 53 vd.

düzenlemeden de anlaşılmaktadır ki mahkeme suçun vasfını tayinde iddia ve savunma ile bağlı değildir.³⁵

Dava açıldıktan sonra sanığın yeni suçlarının ortaya çıkması durumunda, savcılık tarafından yeni bir iddianame düzenlenmelidir.³⁶ Ayrıca, CMK'nın 205'inci maddesi uyarınca bir kimse, duruşma sırasında suç işlerse mahkeme olayı tespit eder ve bu hususta düzenleyeceği tutanağı savcılığa gönderir; gerek görürse failin tutuklanmasına da karar verebilir.

C. Hüküm Vermek Üzere Müzakereye Katılacak Hakimler, Müzakerenin Yönetimi ve Oyların Toplanması (m. 227-229)

Son karar devresinin; delillerin ikame edilmesi, tartışılması ve nihayet son sözün sanığa verilmesinden sonra mahkemenin; duruşmada ileri sürülüp tartışılmış delillerden edineceği vicdani kanaate göre bir hüküm vermek (son karar) üzere müzakereye çekilmesi ile başladığını yukarıda belirtmiştik. Burada müzakereye katılacak hakimler, müzakerenin yönetimi ve oyların toplanması hakkında kısa bilgiler verilecektir.

³⁵ Öztürk vd., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 646; Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 608 vd.; Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 818; Yılmaz, *Hükmün Konusunun Belirlenmesinde Mahkemenin Yetkisi ve Ek Savunma Hakkı*, 231; Balcı, *Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri*, 93; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 856; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 435-437; Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 460 vd.; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 662 vd.

³⁶ "İddianame içeriğine göre sanıklar Ramazan ve Musa haklarında nitelikli cinsel saldırı (ırza geçme) suçundan kamu davası açılmadığı, dava konusu edilen diğer suçların açıklanması sırasında bu olaydan söz edilmesinin kamu davası açıldığı anlamına gelmeyeceği, iddianamede dava konusu yapılan fiilin bir başka olaya dayalı olmadan bağımsız olarak açıklanıp belirtilmesinin gerektiği, aksine uygulamanın hangi eylemden dolayı dava açıldığı ve hangi iddiaya karşı savunma yapılacağı hususunda karışıklığa neden olacağı nazara alınmadan ve CMK'nın 225/1. maddesinin "Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilir" hükmüne aykırı biçimde anılan suçtan usulen kamu davasının açılması sağlanmadan ek savunma hakkı verilmekle yetinmek suretiyle mahkûmiyet kararı verilmesi" (Yar. 5. CD, E. 2006/13156, K. 2010/7375, 11.10.2010); Ayrıca bkz. Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 436; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 669.

Mahkeme tek hâkimden oluşuyorsa burada hâkim; hukuka uygun şekilde elde edilmiş olan deliller ikame edildikten ve duruşmada tartışıldıktan sonra, vicdani kanaatine göre bir sonuca ulaşarak hüküm vermelidir.³⁷ Birden çok hâkimin görev yaptığı mahkemelerde ise hükmün oluşum safhası CMK'da ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bunun sebebi hâkimlerin aynı olay hakkında farklı sonuçlara varma ihtimalinin bulunmasıdır. Buna göre mahkeme başkanı müzakereyi yönetmekle mükelleftir (m.228). Başkan ayrıca düzeni sağlamak ve çözülmesi gerekli sorunları belirleyerek müzakerenin yapılmasını temin etmekle görevlidir.

Hüküm verilmeden önce hâkimler kendi aralarında müzakere etmelidir. Hüküm verilmeden önce yapılan müzakere, hükmün belirlenmesi için hâkimlerin kendi aralarında yapmış olduğu düşünce açıklamaları ve açıklanan düşüncelerden hangisine üstünlük tanınarak onun tercih edileceğine yöneliktir.

Müzakere yalnızca hükme ve karara katılacak hâkimler arasında yapılabilir (m. 227/1).³⁸ Cumhuriyet savcısının müzakerede bulunması usule aykırı olur.³⁹ Yani müzakerelerde gizlilik esastır. Kanunda ilk derece mahkemelerinde müzakerelerin gizli olduğu açıkça ifade edilmemiş⁴⁰ olmakla birlikte düşüncemize

³⁷ Vicdani kanaat için bkz: Metin Feyzioglu, *Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat*, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2002), 125 vd.

³⁸ "05.08.2013 tarihli oturumda kürsüde 6 hakim olduğu halde hükmün tefhim edildiği, gerek kararın tefhime katılan hakimlerin basına yaptıkları açıklamalar gerekse gerekçeli karardaki anlatımdan müzakereye sadece karara iştirak eden hakimlerin değil, mahkemenin diğer hakimlerinin de katıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda; Mahkemenin karar müzakeresi usulü CMK'nın 227. maddesine açıkça aykırı olduğu gibi bu aykırılığın aynı Kanun'un 289/1-a maddesi uyarınca kesin hukuka aykırılık hallerinden bulunmasına rağmen yazılı şekilde müzakere yapılarak hüküm kurulması hukuka aykırı bulunmuştur" (Yar. 16. CD, E. 2015/4672, K. 2016/2330, 21.04.2016).

³⁹ Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 668; Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 445; Kurşun, *Ceza Muhakemesinde Hüküm*, 99.

⁴⁰ Temyiz aşamasındaki müzakerelerin gizli yapılması gerektiği 2797 s.lı Yargıtay Kanunu'nun 40 ncı maddesinin 1 inci fıkrasında belirtilmiştir. 2797 s.lı Yargıtay Kanunu'nun 40 ncı maddesinin 1 inci fıkrası; "*Daireler heyet hâlinde çalışır, heyet bir başkan ve dört üyenin katılımıyla toplanır. Üye sayısının yeterli olması halinde birden fazla heyet oluşturulabilir. Bu durumda, oluşturulan diğer heyetlere, heyette yer alan en kıdemli üye başkanlık eder. Heyetler işi müzakere eder ve salt çoğunlukla*

göre bu husus işin mahiyetinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte mahkeme başkanı, hakim ve savcı yardımcılarını ile mahkemesinde staj yapmakta olan avukat adaylarının müzakere sırasında hazır bulunmalarına izin verebilir (m.227/2).

Müzakerede görüşülmesi ve çözülmesi gereken her konu görüşülür. Bunlar, olayların ve yargılamanın doğal gelişim çizgisine ve öncelik sonralık sırasına göre ortaya çıkabilir. Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise ceza mahkemesi bu konuyla ilgili olarak da CMK hükümlerine göre karar verebilir. Doktrinde buna nisbi muhakeme denilmektedir (m.218/1) ⁴¹. Bu ihtimalde, asıl ceza uyuşmazlığından önce, ortaya çıkan bu tali sorunun nispi muhakeme yoluyla çözümlenmesi amaçlanmaktadır.

Hüküm, yargı mercilerince gerekli ve yeterli araştırma, inceleme, kovuşturma ve soruşturma yapıp tamamlandıktan sonra, müşahhas olayın hukuk normları karşısındaki durumunun tespiti yoluyla uyuşmazlığı ve davayı sonuçlandırmak demektir. Mahkemece karar ve hükümler oybirliği veya oyçokluğuyla verilir (m. 224/1). Müzakerede hükmün oybirliği ile verilmesi, tüm hâkimlerin verilen hüküm yönünde oy kullandıklarını gösterir. Bununla birlikte hâkimler müzakere esnasında farklı görüş bildirmiş olabilir.

Oyçokluğu ile verilen hükümden, müzakere hâkimlerinden azınlıkta kalan kısmın verilen hüküm haricinde bir görüşü benimsediği anlaşılır. Bu halde karşı oy hükümle birlikte gerekçesi de belirtilmek suretiyle duruşma tutanağında gösterilir (m. 224/2).

Mahkeme başkanı, kıdemsiz üyeden başlayarak oyları tek tek sorar ve en sonunda kendi oyunu açıklar.⁴² Mahkeme başkan ve üyelerin herhangi bir konuda

karar verirler. Müzakereler gizli cereyan eder” şeklindedir. Bkz: Gökçen vd., Ceza Muhakemesi Hukuku, 613.

⁴¹ Bkz: Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 165; Gökçen vd. *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 186, Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 151.

⁴² “Konuyla yakından ilgili diğer düzenleme CMK’nın ‘Oyların toplanması’ başlıklı 229/1. maddesidir. Bu madde ‘Mahkeme başkanı, kıdemsiz üyeden başlayarak oyları ayrı ayrı toplar ve en sonra kendi oyunu verir’ hükmünü içermektedir. Bu düzenlemenin amacı, kıdemsiz üyenin mahkeme başkanından ve kendisinden kıdemli bulunan üyenin oyundan etkilenmemesini

azınlıkta kaldığından bahisle oy vermektan istinkaf edemez. Oylar dağılırsa sanığın en çok aleyhine olan oy, çoğunluk meydana gelinceye kadar kendisine daha yakın olan oya eklenmek suretiyle çoğunluk oyuna ulaşılması sağlanmasıdır (m. 229).⁴³

Müzakere sonrası varılan sonuç (Hüküm) açıklanmadan önce duruşmanın bittiği taraflara bildirilir. Hükümün kurulabilmesi için gerçekten bu düşünme ve müzakere aşamasının gereği gibi yapılmış olması zorunludur.⁴⁴

sağlamaktır. Hukuk eğitimi almış ve önemli tecrübeye sahip hakimlerin, başkanın veya kendisinden kıdemli üyenin oyundan etkilenmesinin pratikte olanaklı olmadığı ileri sürülerek anılan hüküm görmezlikten gelinemez. Çünkü yasa koyucu bu olasılığın varlığını kabul edip açıkça oylama biçimini belirlemiş, heyete katılanların rastgele ve düzensiz oy kullanmalarını yasaklamıştır. Somut olayda seçilmiş başkan veya kıdemli üye yerine, kıdemsiz üyenin başkanlık yapması oylama sırasını tamamen değiştirmekte ve anılan düzenlemeye aykırılık oluşturmaktadır. Bu aykırılığın oylama sonucuna etkisinin olduğu yasa koyucu tarafından kabul edilmiş, uygulayıcının takdir ve değerlendirmesine bırakılmamıştır. Açıklanan nedenlerle Özel Dairece yapılan yargılama sırasında Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından seçilmiş daire başkanı veya kıdemli üye yerine, kabul edilebilir yasal bir neden yokken kıdemsiz üyenin yargılamayı yapan heyete başkanlık etmesinin 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun 24, 30, 31 ve 40. maddeleri ile 5271 sayılı CMK'nın 229/1. maddesine aykırı olduğu, bu aykırılığın sonuca etkisinin bulunduğu ve CMK'nın 289/1-a maddesinde belirtilen hukuka kesin aykırılık hâlini oluşturduğu nazara alınarak bozma nedeni yapılması gerektiği düşüncesinde olduğumdan sayın çoğunluğun görüşüne iştirak edilememiştir" (Yar. CGK, E. 2019/623, K. 2020/524, 17.12.2020).

⁴³ Nurullah Kunter, "Yargılama Makamlarında Dağılan Oyların Toplanması Sorunu", *Yargıtay Dergisi* 9, no. 3, 354 vd; Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 617; Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 445; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 668; Kurşun, *Ceza Muhakemesinde Hüküm*, 102 vd.

⁴⁴ "Gerek Yargıtay uygulamalarında ve gerekse öğretilerde açıkça belirtildiği üzere bu düzenlemeler toplu mahkemelerde müzakere ve oy vermelerde mutlaka uyulması gereken emredici usul kurallarıdır. Yargılamada kanıtların toplanmasından sonra hâkimlerin olay hakkında birbirlerini aydınlatmaları için müzakere yapılır. Karar verilmeden önce böyle bir müzakerenin yapılmaması emredici usul kuralına aykırılık oluşturur. Karardan önceki tartışmada, meselenin varlığı, yokluğu, gerekliliği veya gerekmezliği öncelikle oylanarak, çözümlenmelidir. Zira, her hâkim CMK'nın 229. maddesinin 2. fıkrası uyarınca sorun hakkında oy vermek zorundadır. (...) kurulan mahkûmiyet hükümlerinin CMK'nın 229/2. maddesine aykırı davranılarak usulüne uygun oylama "CMK'nın 229. maddesinin 3. fıkrasındaki düzenlemede yer alan "kadar" sözcüğü oylamada sürekliliği ifade ettiği için, yargı makamları bakımından karar vermenin zorunluluğunu da göstermektedir. CMK'nın 229. maddesinin 3. fıkrasındaki düzenlemede yer

D. Hükümde Bulunması Zorunlu Olan Hususlar, Hükümün Tefhiminden Sonra Gerekçeli Karar Yazılmadan Hâkimin Vefatı veya Kararı İmzalayamayacak Hâle Düşmesi (m. 232)

Ceza muhakemesi sonunda verilen “hüküm”de bulunması gereken hususlar; “Hükümün Gerekçesi ve Hüküm Fıkrasının İçereceği Hususlar” başlıklı 232’nci maddede göstermiştir.⁴⁵ Hüküm fıkrası, kısa ve açıklığı ile kendini göstermelidir. Gereksiz her ifadeden kaçınılmalıdır. Eskilerin deyimiyle hüküm; “efradını cami, ağyarını mani” olmalıdır. Kanun koyucu 232’nci maddede hükümün şekli unsurlarını göstermek suretiyle uygulamada birliğin sağlanması, keyfiliğin önlenmesi amaçlanmıştır.

alan "kadar" sözcüğü oylamada sürekliliği ifade ettiği için, yargı makamları bakımından karar vermenin zorunluluğunu da göstermektedir” (Yar. CGK, E. 2022/190, K. 2022/300, 26.04.2022).

⁴⁵ CMK’nın Hükümün Gerekçesi ve Hüküm Fıkrasının İçereceği Hususlar” başlıklı 232 nci maddesi şöyledir: “(1) Hükümün başına, “Türk Milleti adına” verildiği yazılır. (2) Hükümün başında; a) Hükümü veren mahkemenin adı, b) Hükümü veren mahkeme başkanının ve üyelerinin veya hâkimin, Cumhuriyet savcısının ve zabıt kâtibinin, katılanın, mağdurun, vekilinin, kanunî temsilcisinin ve müdafinin adı ve soyadı ile sanığın açık kimliği, c) Beraat kararı dışında, suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, d) Sanığın gözaltında veya tutuklu kaldığı tarih ve süre ile halen tutuklu olup olmadığı, yazılır. (3) Hükümün gerekçesi ve varsa karşı oy gerekçesi, tümüyle tutanağa geçirilmemişse açıklanmasından itibaren en geç onbeş gün içinde dava dosyasına konulur. (4) Karar ve hükümler bunlara katılan hâkimler tarafından imzalanır. (5) Hüküm sonucu tefhim edildikten sonra gerekçeli karar imzalanmadan hâkim ölür veya herhangi bir sebeple kararı imzalayamayacak hâle düşerse, yeni hâkim, tefhim edilen hükme uygun olarak gerekçeli kararı bizzat yazarak imzalar. Toplu mahkemelerde böyle bir durumun gerçekleşmesi hâlinde, hüküm diğer hâkimler tarafından imzalanır ve başkan veya en kıdemli hâkim tarafından, hükümün altına diğer hâkimin imza edememesinin sebebi yazılarak imza olunur. (6) Hüküm fıkrasında, 223 üncü maddeye göre verilen kararın ne olduğunun, uygulanan kanun maddelerinin, verilen ceza miktarının, kanun yollarına başvurma ve tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının, başvuru olanağı varsa süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerekir. (7) Hükümlerin nüshaları ve özetleri mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt kâtibi tarafından imzalanır ve mühürlenir”. Konu hakkında bkz: Şahin ve Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku, 558; Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 863 vd; Gökçen vd., Ceza Muhakemesi Hukuku, 621. Yenisey ve Nuhoğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 809 vd; Şahin ve Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku, 558 vd; Balcı, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, 113 vd.

Hükmün başına “Türk Milleti Adına” yazılması gerektiği⁴⁶ CMK’nın 232 nci maddesinin 1’inci fıkrasında belirtilmiştir.⁴⁷ Bu suretle yapılan yargılamanın milletin verdiği yetkiye dayandığı hükmün en başında belirtilmektedir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanmaktadır (Any. m. 6). Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır (Any. m. 9). Yargılamanın neticesinde verilen hüküm, egemenlik yetkisinin kullanılmasının bir sonucudur.

Ayrıca hükmün başına;

hükmü veren mahkemenin adı (m.232/2 a),

hükmü veren mahkeme başkanının ve üyelerinin veya hâkimin,

Cumhuriyet savcısının⁴⁸ ve zabıt kâtibinin,

katılanın, mağdurun ve bunların vekillerinin kanunî temsilcilerinin ve müdafinin adı ve soyadı ile sanığın açık kimliği,

yazılır.⁴⁹

⁴⁶ “Gerekçeli karar başlığına “Türk Milleti Adına” verildiğinin ve suçun işlendiği yerin yazılmaması” (Yar. 2. CD, 4507/8134, 06.06.2007).

⁴⁷ Benzer ifadeler içeren düzenlemeler birçok ülke kanununda bulunmaktadır. Örneğin; Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’na göre de karar “Alman Milleti” adına verilir. Bkz: Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 622; Gbi bkz: Balcı, *Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri*, 115 vd.

⁴⁸ “Asliye Ceza Mahkemesinde, hükmün esasını oluşturan kısa kararın tefhim olunduğu 24.11.20t05 tarihli oturuma katılan C. Savcısının adı ve sicil numarasının gerekçeli karar başlığına yazılmaması CMK.nun 232/2-b maddesine aykırı olup infazda tereddüt doğuracağından istemin kabulü” gerekir (Yar. 11. CD, 4195/615930, 30.6.2006).

⁴⁹ “Olağan yasa yolu olan temyiz incelemesinde, hükmün hâkim veya zabıt kâtibi tarafından imzalanmamış olması, gerekçeli karar başlığında isim eksikliğinin bulunması veya tutanaklarda buna benzer eksikliklerin yer alması halinde, hükmün yasaya uygunluğu konusunda bir kuşkuya neden olunmaması ve tutanaklara duyulan güvenin korunması amacıyla bozma konusu yapılmakta ise de, tüm yasal işlemler yerine getirilerek kesinleştirilmiş olan hükümlerde bu tür eksiklikler olağanüstü bir yasa yolu olan yasa yararına bozma konusu yapılmayacaktır. Başka bir anlatımla olağan temyiz denetiminde her hukuka aykırılığın, bu kapsamda isim ve imza gibi eksikliklerin belgelendirme değerini ortadan kaldırayabileceği gerekçesi ile bozma konusu yapılabilmesi olanaklı olmasına karşın bu tür hukuka aykırılıklar yasa yararına bozma konusu olamayacaktır. Yine aynı şekilde, yasa yararına bozma yasa yolunun bu özelliği nedeniyle,

Beraat dışında hükmün başında gösterilmesi gereken bir diğer husus suçun işlendiği yer ve zaman dilimidir (232/2-c). Fiilin ve suçun işlendiği zaman, hem ceza hukukunda uygulanacak kanun hükümlerinin zaman bakımından uygulanmasını göstermek açısından⁵⁰ önem taşır, hem de dava zamanaşımının belirlenmesi açısından zorunludur.⁵¹ Kanun koyucunun fıkra metninde “tarih ve zaman dilimi” şeklinde bir ifade kullanması, zaman bakımından uygulama prensipleri çerçevesinde tatbik edilecek kanunun belirlenmesi, mütemadi ve zincirleme suç hükümlerinin uygulanması açısından önem taşımaktadır. Hükmün başına suçun işlendiği yer de yazılmalıdır. Suçun işlendiği yerin yazılması, mahkemelerin yetki kurallarının belirlenmesi açısından önemlidir (m. 12/1).

CMK'nun 232/2-d maddesinde sanığın hürriyetini kısıtlayan hallerden gözaltı ve tutukluluk tarih ve sürelerinin de yazılması gerektiği ifade edilmiştir.⁵² Hükmle birlikte tutukluğunun devamına karar verildiği hallerde, sanığın halen tutuklu olduğunun da yazılması gerekir. İfade edelim ki kişiye yakalama koruma tedbiri uygulandı ise bu esnada geçen süre de yazılmalıdır.

Söz konusu hürriyeti kısıtlayıcı hallerin başlayış ve bitiş tarihleri ile birlikte yazılması, mahkûmiyet halinde bu sürelerin mahsup edilebilmesini mümkün kılmak içindir (TCK m. 63).

hâkimin takdirini hatalı kullanmasına ilişkin hususlardaki hukuka aykırılıklar örneğin; temel ceza miktarının saptanmasında kullanılan ölçütlerin hatalı takdir edilmesi, cezada artırma ve indirme yapılırken kullanılan oranların seçimindeki isabetsizlik gibi hususlar ile kanıtların takdir ve tercihinde hataya düşüldüğünden bahisle bu yola başvurulması da, bu olağanüstü yasa yolunun amaç ve kapsamıyla bağdaşmayacaktır” (Yar. CGK, E. 2009/58, K. 2009/166, 16.6.2009); Bkz: Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 624; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 449-450; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 686; Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 446.

⁵⁰ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 169 vd.

⁵¹ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 169 vd.

⁵² “Tutuklu olan sanıkların gözaltında veya tutuklu kaldığı tarih ve süre ile halen tutuklu olup olmadığı gerekçeli karar başlığına yazılmaması suretiyle C.M.K.nun 232/2-d maddesine muhalefet edilmesi” (Yar. 5. CD, E. 2011/290, K. 2011/3055, 13.4.2011); “Ek karar ile önceki hükmün geçerliliğini yitirdiği gözetilmeden, CMK.nun 232/2-b, c ve d bentleri gereğince sanığın açık kimlik bilgileri, müdafinin adı ve soyadı, suçun işlendiği yer ve zaman dilimi ile sanığın gözaltında ve tutuklulukta kaldığı tarih ve süre gerekçeli karar başlığında gösterilmeyerek, önceki hükme göndermede bulunulması” (Yar. 10. CD, 13194/412, 23.1.2007). Bkz: Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 627.

CMK'nın 232/3'üncü fıkrasına göre; *"hükmün gerekçesi ve varsa karşı oy gerekçesi, tümüyle tutanağa geçirilmemişse (hükmün) açıklanmasından itibaren en geç onbeş gün içinde dava dosyasına"* konulmalıdır. Hüküm verildikten sonra mümkün olduğu kadar çabuk şekilde gerekçenin yazılması tavsiye edilir. Hatta mümkünse hükmün, gerekçesiyle birlikte açıklanması çok daha isabetli bir uygulama olur. Çünkü duruşmanın safhaları akılda ne kadar taze olursa, yazılı gerekçeleri tamamlamak o kadar kolay olur. Ancak uygulama bu anlamda çok problemlidir.

Hükmün gerekçesi ile açıklanan ve hükmün esasını oluşturan kısa karar uyumlu olmalı, sonradan yazılan gerekçeye göre kısa karar değiştirilmemelidir. Hükmün gerekçesinin, kısa hükmün açıklanmasından itibaren en geç on beş gün içerisinde yazılması yönündeki kural, düzenleyici mahiyettedir. Bu yüzden on beş günlük süreye uyulmaması, hükmün esasını etkilememesi sebebiyle temyiz nedeni sayılmamıştır. Ancak bu sürenin geçirilmesi hâkimler için disiplin ve cezai sorumluluk doğurabilir.

232'inci maddenin 4'üncü fıkrasında; karar ve hükümlerin, bunları veren hâkimler tarafından imzalanması gerektiği belirtilmektedir.⁵³ Hüküm sonucu tefhim edildikten sonra gerekçeli karar imzalanmadan hâkim ölür veya herhangi bir sebeple kararı imzalayamayacak hâle düşerse, yeni hâkim, tefhim edilen hükme uygun olarak gerekçeli kararı bizzat yazıp imzalar. Toplu mahkemelerde böyle bir durumun gerçekleşmesi hâlinde, hüküm diğer hâkimler tarafından imzalanır ve başkan veya en kıdemli hâkim tarafından, hükmün altına diğer hâkimin imza edememesinin sebebi yazılarak imza olunur (232/5).

CMK'nın 232/6 ncı maddesinde; *"hüküm fıkrasında, 223 üncü maddeye göre verilen kararın ne olduğunun, uygulanan kanun maddelerinin, verilen ceza miktarının, kanun yollarına başvurma ve tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının, başvuru olanağı varsa süresi ve mercüünün tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerekir"* denilmektedir.

⁵³ "02.11.2006 tarihli celsede, ara vermeye ilişkin 7. ve 9. sayfalarındaki ara kararların, üye hakim 92602 tarafından imzalanmaması suretiyle CMK.nun 232/4. maddesine aykırı davranılması" (Yar. 1. CD, 9015/4004, 14.5.2008); "Esaslı işlemlerin yapıldığı 26.07.2005, 01.12.2005, 23.02.2006, 24.05.2006, 26.06.2006 ve 11.12.2006 günlü oturumlara ilişkin duruşma tutanaklarının, oturuma katılan üye hakimler tarafından imzalanmayarak CMK.nun 219. ve 232/4-7. maddelerine aykırı davranılması" (Yar. 11. CD, 1019/10228, 14.10.2008).

Hüküm fıkrası, hem kısa kararda hem de gerekçeli kararda bulunması gerektiğinden mahkemece verilen hüküm çeşidinin her iki halde de açıkça ortaya konulması gerekir. Hüküm fıkrasında, uygulanan kanun maddelerinin de gösterilmesi gereklidir. Uygulanan kanun maddesi, hüküm fıkrasında yazılırken, söz konusu maddenin hangi kanunda yer aldığı anlaşılır şekilde belirtilmesine dikkat edilmeli, kanun ismi değiştirilmeden yazılmalıdır. Ancak söz konusu kanun isminin uzun olması sebebiyle kısaltma yapılarak ya da sadece kanun numarası gösterilerek yazılması mümkündür.

Keza uygulanacak kanun ile birlikte madde numarasının, maddenin birden fazla fıkra veya bentlerden oluşması halinde, madde numarası yanında, uygulanan fıkra ve bent numaralarının da gösterilmesi zorunludur. Bu adil bir yargılamanın tabii bir sonucu olduğu gibi kanunilik ilkesinin de bir gereğidir.⁵⁴

Ayrıca hüküm fıkrasında, verilen ceza miktarının ayrıntılı olarak yazılması cezanın infazında tereddütlere mahal vermemesi bakımından da önemlidir. Ceza miktarı, TCK'nın 61'inci maddesindeki "cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi"ne ilişkin esaslara göre belirlenir.

Hüküm fıkrasında kanun yollarına başvurma imkanının bulunup bulunmadığının, şayet başvuru imkanı varsa, başvurunun süresi ve merciin neresi olduğu tereddüde yer vermeyecek açıklıkta gösterilmelidir.⁵⁵ CMK'nın 264' üncü

⁵⁴ "Kaçak eşyaların taşınmasına bilerek kullanılan nakil araçlarının zoraltımında uygulanan kanun maddesinin 4926 sayılı kanunun 20. maddesi yerine 4/4. maddesi olarak gösterilmesi, ... Bozmayı icap ettirmiş, sanıklar müdafilerinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden ve bu hususlar yeniden yargılamayı gerektirmediğinden (...) taşıma araçlarının zoraltımında uygulanan kanun maddesinin karar yerinde 4926 sayılı kanunun 20. maddesi olarak gösterilerek (...) hükmün düzeltilerek onanmasına" (Yar. 7. CD, 9247/6333, 3.5.2006).

⁵⁵ "Yerel Mahkeme uyarılama kararında yasa yolunun temyiz yerine, itiraz/temyiz olarak gösterilmesi nedeniyle, Yerel C. savcısı temyiz süresi içinde itiraz yasa yoluna başvurmuştur. Bu durumda itiraz merciinin, yasa yoluna başvuruda hataya düşüldüğünü saptayarak, kararın tabii bulunduğu doğru yasa yolunun temyiz olduğuna işaretle inceleme yapılabilmesi için dosyayı Yargıtay'a göndermesi gerekirken, kendisini yetkili ve görevli sayarak başvuruyu sonuçlandırmak suretiyle verdiği karar hükümsüzdür. Yerel Mahkemenin uyarılama kararı da henüz kesinleşmemiştir. Dolayısıyla bu durumda, kanun yararına bozma isteminde bulunulamaz; temyiz başvurusunu incelemekle yetkili ve görevli denetim merci olan Yargıtay'ın, süresi içinde yapılmış başvuru nedeniyle henüz kesinleşmemiş bulunan uyarılama

maddesine göre; kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolu veya merciinde yanılma, başvuranın haklarını ortadan kaldırmaz. Böyle hallerde müracaatın yapıldığı merci, başvuruyu derhal görevli ve yetkili olan yere gönderir.⁵⁶

Kanun yolunun veya merciin doğru gösterilmesine rağmen süre ve başvuru şeklinin ise hiç gösterilmediği veya yanlış gösterildiği hallerde, süresinden sonra yasa yoluna başvuru olması halinde talep kabul edilmelidir. Hüküm fıkrasında süre ve şeklin gösterilmemiş veya yanlış gösterilmiş olması hali “eski hale getirme” sebebi teşkil eder (m.40).⁵⁷

CMK'nın 232/6'ncı maddesine göre; “hüküm fıkrasında, (...) tazminat isteme imkanının bulunup bulunmadığı, bu mümkünse süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça” gösterilmelidir.

CMK'nın 141-144. Maddeleri arasında koruma tedbirleri sebebiyle tazminat istemenin hangi hallerde mümkün olduğu ve bunun usulü gösterilmiştir. İşte bu nevi ya da muhakeme esnasında uğranılan haksızlıklar dolayısıyla tazminat isteme hakkı doğmuşsa bu da hüküm fıkrasında açıkça gösterilmelidir.

kararını temyizden inceleyip başvuruyu sonuçlandırması gerekir” (Yar. CGK, 5-150/157, 26.6.2007).

⁵⁶ “Yasa yolunun temyiz yerine itiraz ya da itiraz yerine temyiz olarak gösterilmesi ilgililerin aleyhine bir sonuç doğurmaz. Zira temyiz yerine, itiraz da dense ilgili merci bu dilekçeyi temyiz inceleme mercii olan Yargıtay'a gönderecektir. Yasa yolunun yanlış bildirilmesinin, hiç bildirilmemesi ile eş değerde olduğu nazara alınarak bu durumun eski hale getirme nedenini oluşturduğu kabul edilmeli bu yola başvurabilmelerinin sağlanması açısından eksikliği gidermeye yeterli meşruhatlı duyuru ile taraflar bilgilendirilmelidir” (Yar. CGK, 133/204, 7.7.2009); “Somut olayda; yasa yolunun “temyiz” yerine “itiraz” olarak gösterilmesi dışında, yasa yolu süresi ve yasa yoluna kimlerin ne şekilde başvurabilecekleri ayrıntılı ve doğru olarak gösterilmiş, karar taraflara tebliğ edilmiş, ancak herhangi bir yasa yoluna başvuru olmamıştır. Şu durumda, yapılan uygulama hukuka uygun sayılmalı ve temyiz yasa yolu süresi geçirildiği için hükmün kesinleştiği kabul edilmelidir” (Yar. CGK, 1-278/291, 5.12.2006).

⁵⁷ “Yasa yoluna başvuru süresi ve şeklinin gösterilmemiş olması, AİHS'nin “Adil Yargılanma Hakkını” düzenleyen 6. maddesi ile bu hakkın kapsamına yeni bir yorum getiren Sözleşmeye Ek 7' Nolu Protokolün 2. maddesine, Anayasası'nın 40/2. maddesine, 5271 sayılı Yasanın 34/2, 231/2. ve 232/6. maddelerine açıkça aykırılık oluşturmakla, belirtilen durumun 5271 s.lı Yasanın 40. maddesi uyarınca eski hale getirme nedeni sayılması gerektiğinde tereddüt yoktur” (Yar. CGK, 3-9/18, 30.1.2007).

E. Hükümün Gerekçesi, Gerekçede Gösterilmesi Gereken Hususlar (m. 232/3, m. 230)

CMK'nın 232/3'üncü fıkrasına göre; "hükümün gerekçesi ve varsa karşı oy gerekçesi, tümüyle tutanağa geçirilmemişse (hükümün) açıklanmasından itibaren en geç onbeş gün içinde dava dosyasına" konulmalıdır.

CMK'nın 231'inci maddesinde, duruşma sonunda, 232'nci maddede belirtilen esaslara göre duruşma tutanağına geçirilen hüküm fıkrası okunarak gerekçesinin ana çizgileriyle anlatılması gerektiği açıkça ifade edilmiştir. Hükümün gerekçesi ve varsa karşı oy gerekçesinin, tümüyle tutanağa geçirilmemişse açıklanmasından itibaren en geç on beş gün içinde dava dosyasına konulması zorunludur (m. 232/3).

Gerekçe (esbab-ı mucibe) önemi itibarıyla CMK'da ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş ve mahiyeti açıklanmıştır.⁵⁸ Gerekçe; mahkeme karar ve hükümlerinin hangi sebebe dayalı olarak tesis edildiğini, hükümün temellerinin mantığa, hukuka ve delillere uygun, yeterli, anlaşılır ve ikna edici niteliği haiz olduğunu gösterir.⁵⁹ Anayasası'nın 141 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında; "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır" hükmü mevcuttur. CMK'nın 34 üncü maddesinde hâkim ve mahkemelerin her türlü kararının, karşı oy dâhil, gerekçeli olarak yazılacağı belirtilmiştir.⁶⁰ Verilen hükümlerin

⁵⁸ Gbi; Balcı, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, 156 vd; Erdal Yerdelen, Ceza Muhakemesinde Hükümün Gerekçesi, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 51 vd; Zafer İçer, Ceza Muhakemesinde Gerekçeli Karar Hakkının Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yoluyla Korunması, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 46; Yenisey ve Nuhoglu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 811 vd; Şahin ve Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku, 55 vd; Centel ve Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 863 vd; Soyaslan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 439 vd; Ünver ve Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, 681 vd; Kurşun, Ceza Muhakemesinde Hüküm, 70 vd.

⁵⁹ Balcı, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, 156 vd.

⁶⁰ "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 141/3., CMK'nın 34 ve 230. maddeleri uyarınca mahkeme kararlarının Yargıtay denetimine imkan sağlayacak biçimde açık ve gerekçeli olması gerekçe bölümünde iddia ve savunmada ileri sürülen görüşlerin belirtilmesi, mevcut delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin açıkça gösterilmesi, bu delillere göre ulaşılan sonuçların, iddia, savunma ve dosyadaki diğer belgelere ilişkin değerlendirmeler ile sanığın eyleminin ve yüklenen suçun unsurlarının nelerden ibaret olduğunun, hangi delillere üstünlük tanındığının açık olarak gerekçeye yansıtılması, delillerle

gerekçesinde bulunması lüzumlu hususlar CMK'nın 230'uncu maddesinde açıklanmıştır.⁶¹

Yüksek Mahkeme kararlarının da gerekçeli olması gerekir. Özellikle teyiz dilekçesinde açık ve somut bir biçimde ileri sürülen gerekçenin davanın sonucunu etkileyecek nitelikte olması durumunda dikkate alınmaması, adil yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğurur.⁶²

Anayasa ve kanunlardan kaynaklanan, hakim ve mahkemelerin gerekçe gösterme yükümlülüğü, adil bir yargılamanın en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bu yükümlülük, ceza muhakemesinin sùjeleri bakımından "gerekçeli karar hakkı" olarak da ifade edilmektedir.⁶³

Gerekçeli karar hakkı, Avrupa İnsan Haklar Sözleşmesi'nde açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte, adil yargılanma hakkının bir unsuru olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatları yoluyla ortaya çıkmıştır.⁶⁴ AİHM'in Delcourt/Belçika kararında⁶⁵, hakkaniyete uygun yargılanma hakkının önemine vurgu yapılmış ve bu hakkın demokratik toplumlarda adaletin sağlanabilmesi için zorunlu olduğu ifade edilerek mahkeme kararlarının dayanaklarının ve gerekçelerinin yeterince belirtilmemesinin adil yargılanma

sonuç arasında bağ kurulması gerekirken; açıklanan ilkelere uyulmadan gerekçeden yoksun hüküm kurulması" (Yar. 11. CD, E. 2019/2780, K. 2021/9453, 01.11.2021).

⁶¹ "Sanıklar ..., ... hakkında açılan davada, mağdurlar O..., S.,...in sanıkların kendilerine fuhuş yaptırdıklarına dair bir beyanlarının olmaması, yine sanıkların mağdurlara fuhuş yaptırdığına dair herhangi bir tanık ve başka delil bulunmadığının tüm dosya kapsamında anlaşılması karşısında, sanıkların mahkumiyetine yeterli her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delillerin nelerden ibaret olduğu CMK'nın 230/1-b maddesi uyarınca açıklanmadan yetersiz gerekçeyle mahkûmiyetlerine karar verilmesi" (Yar. 18. CD, E. 2017/4356, K. 2017/12474, 07.11.2017).

⁶² Bkz: Sibel İnceoğlu, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, (İstanbul: Beta Yayınevi, 2002), 312.

⁶³ Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İçer, Ceza Muhakemesinde Gerekçeli Karar Hakkının Bireysel Başvuru Yoluyla Korunması, 51 vd.

⁶⁴ İçer, Ceza Muhakemesinde Gerekçeli Karar Hakkının Bireysel Başvuru Yoluyla Korunması, 50.

⁶⁵ AİHM, Delcourt/Belçika, no. 2689/65, 17 Ocak 1970, § 25.

hakının bir ihlali olduğuna işaret edilmiştir.⁶⁶ AİHM'in Hadjianastassiou/Yunanistan kararında da mahkemelerin verdikleri hükümlerde gerekçelerin kati surette ortaya konulması, gerekçenin yeterli açıklığa sahip olması ve belirgin olması zorunluluğuna işaret edilerek mahkemelerce bu gerekliliğe uyulmamasının "gerekçeli karar hakkı"nı ihlal edeceği sonucuna ulaşılmıştır.⁶⁷

1982 Anayasası'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında; "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır" denilerek kararlarını gerekçeli olarak yazılması yükümlülüğü açıkça ifade edilmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi, 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkını da güvence altına aldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Öte yandan adil yargılanma hakkı, doğası gereği gerekçeli karar hakkını da içermektedir.⁶⁸

Anayasa Mahkemesine göre de gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir.⁶⁹

Anayasa Mahkemesine göre; gerekçe gösterme yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı cevap verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılmalıdır. Ancak, derece mahkemelerinin davanın esas sorunlarını incelemiş olduklarının gerekçeli karardan anlaşılması zorunludur.⁷⁰ Bu kapsamda; davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile cevap verilmesi şarttır.

⁶⁶ İçer, Ceza Muhakemesinde Gerekçeli Karar Hakkının Bireysel Başvuru Yoluyla Korunması, s.50.

⁶⁷ AİHM, Hadjianastassiou/Yunanistan, 12945/87, 1992.

⁶⁸ AYM, Hilmi Kocabay ve diğerleri, B. No: 2018/27686, 17/11/2021, § 77.

⁶⁹ AYM, Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34.

⁷⁰ AYM, Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56.

Mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir cevap vermemesi veya cevap verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması durumunda gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiş olacaktır.⁷¹

F. Hükümün Açıklanması (m.231/1-4)

Hükümün açıklanması usulü 231'inci maddenin ilk dört fıkrasında gösterilmiştir:

Burada; *“(1) Duruşma sonunda, 232' nci maddede belirtilen esaslara göre duruşma tutanağına geçirilen hüküm fıkrası okunarak gerekçesi ana çizgileriyle anlatılır.*

(2) Hazır bulunan sanığa ayrıca başvurulabileceği kanun yolları, mercii ve süresi bildirilir.

(3) Beraat eden sanığa, tazminat isteyebileceği bir hâl varsa bu da bildirilir.

(4) Hüküm fıkrası herkes tarafından ayakta dinlenir” denilmektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi kovuşturmayı bitiren son muhakeme işlemi hükümün açıklanmasıdır.⁷²

CMK'nın 231'inci maddesindeki düzenlemeye göre duruşma sonunda hüküm fıkrası okunarak gerekçesi ana çizgileriyle anlatılmalıdır. Buna hükümün açıklanması (tefhim)⁷³ denir. Şüpheli, sanık veya müdafinin yüzüne karşı verilmiş bir karar söz konusu ise ceza muhakemesine ilişkin süreler tefhim ile başlar (m. 35/1). Şüpheli, sanık veya müdafinin yokluğunda verilmiş bir karar söz konusu ise koruma tedbirlerine ilişkin olanlar hariç, aleyhine kanun yoluna başvurulabilecek hâkim veya mahkeme kararları, hazır bulunamayan ilgisine tebliğ olunur (m. 35/2). Tebligata ilişkin esaslar CMK'nın 35 inci maddesinde gösterilmiştir. Tebliğ işlemleri, Tebligat Kanunu'na göre yapılır.

⁷¹ AYM, Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 39.

⁷² Öztürk vd., Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 645 vd; Gökçen vd., Ceza Muhakemesi Hukuku, 647 vd; Yenisey ve Nuhoğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 843; Balcı, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, 228.

⁷³ Tefhim, Arapça kökenli bir kelime olup anlatma, bildirme anlamına gelmektedir. Hukuk terimi olarak tefhim, verilmiş olan kararın veya hükümün, duruşmada hazır bulunan taraflara hâkim tarafından sözlü bildirilmesi demektir. Bkz: Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 648.

Hakem Deęerlendirmesi: ift kr hakem.

Finansal Destek: Yazar bu alışma iin finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

ıkar atışması: Yazar ıkar atışması olmadığını belirtmiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar etik kurul onayının gerekip gerekmediğini belirtmemiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author has not specified whether financial support was received for this study

Conflict of Interest: The author declares that there is no conflict of interest

Ethics Committee Approval: The author has not specified whether ethics committee approval was required.

KAYNAKÇA

- Akkaş, Ahmet Hulusi. *Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Artuç, Mustafa ve Tahir Hırslı. *Hüküm Kurma Esasları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.
- Artuk, Mehmet Emin, Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2024.
- Balcı, Murat. *Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.
- Baştürk, İhsan. *Hükmün Açıklanmasının Ertelenmesi*. Ankara: Bilge Yayınevi, 2021.
- Centel, Nur ve Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2022.
- Ersoy, Uğur. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2024.
- Feyzioglu, Metin. *Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2002.
- Gökçen, Ahmet, Murat Balcı, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Gökçen, Ahmet. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma (Özellikle Telefonların Gizlice Denetlenmesi)*. Ankara: 1994.
- Gökçen, Ahmet. "1296 (1879) Tarihli Usul-ı Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkat-ı." *SÜHFD 4*, no. 1-2 (1994): 203-288.
- Hayat Büyük Türk Sözlüğü*. İstanbul: Hayat Yayınları, btbd.
- İçer, Zafer. *Ceza Muhakemesinde Gerekçeli Karar Hakkının Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yoluyla Korunması*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- İnceoğlu, Sibel. *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2002.
- Karakehya, Hakan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Eskişehir: Nisan Kitabevi, 2023.
- Koray, Doğan. "Ceza Muhakemesinde Hüküm." *Ceza Hukuku Dergisi*, no. 7 (2008): 171-201.
- Kunter, Nurullah. "Yargılama Makamlarında Dağılan Oyların Toplanması Sorunu." *Yargıtay Dergisi 9*, no: 3.

- Kurşun, Günal. *Ceza Muhakemesinde Hüküm*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Öztürk, Bahri, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar, Esra Alan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü ve Mehmet Can Tok. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Öztürk, Bahri, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar, Elif Altınok Çalışkan, Esra Alan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, İdris Güzel, Serkan Seyhan, Nilüfer Köker ve Mehmet Can Tok. *Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2020.
- Şahin, Cumhur ve Neslihan Göktürk. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Yenisey, Feridun ve Ayşe Nuhoğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Yenisey, Feridun ve Ayşe Nuhoğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023
- Ünal, Ertuğrul. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Silahların Eşitliği İlkesi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Ünver, Yener ve Hakan Hakeri. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Yaşar, Verda Gülsen. *Ceza Muhakemesinde Karar ve Hüküm*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.
- Yerdelen, Erdal. *Ceza Muhakemesinde Hükümün Gerekçesi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Yılmaz, Zahit. "Ceza Muhakemesi Kanunu Açısından İşlenen Fiilin Haksızlık İçeriğinin Azlığı." *Anayasa Hukukundaki Gelişmelerin Işığında Kamu Hukuku Sempozyumu* (30-31 Temmuz 2021, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları, 2022.
- Yılmaz, Zahit. *Hükümün Konusunun Belirlenmesinde Mahkemenin Yetkisi ve Ek Savunma Hakkı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2024.